

KREŠŤAN

POLITICKÉ A SPOLOČENSKÉ KATOLÍCKE NOVINY
 VYCHÁDZAJÚ KAŽDÚ SOBOTU NA ŠESŤNÁŠŤ STRANÁCH.

Predplatná cena:
 Na celý rok — — — — 4.— koruny.
 Na pol roka — — — — 2.— „
 Na štvrt' roka — — — — 1.— „
Jednotlivé číslo 8 hal.

Zodpovedný redaktor:
 Dr. ALEXANDER ERNSZT,
 páp. komorník.
 Za vydanie zodpovedný
 JÁN MOLNÁR, prälát

Redakcia a vydavateľstvo:
 Budapešť, IV. ker., Ferencz-József-rakpart 27. szám
 sem sa majú posielat' predplatky, taktiež dopisy do novin
 ohlasy a náhodné reklamácie. Ceny ohlasov dia tarify.
 Rukopisy sa nazpak nedávajú.

Rozširujeme „Krešťana“

V týchto preťažkých časoch, keď naši bratia krvácajú na bojištách, zaiste nie bez prajného výsledku, obraciame sa ku katolíckemu obecnstvu slovenskému, aby dľa svojej možnosti podporovalo a rozširovalo «Krešťana».

«Krešťan» už cez triadvadsať rokov neohrožene bojuje za práva a oprávnené nároky slovenského ľudu. Zaslúži preto, aby ho katolícky ľud slovenský podporoval a rozširoval.

«Krešťan» počas celého jestvovania svojho nepodvratne a za každej príležitosti dokázal, že je neohrozeným obrancom katolíckej Cirkvi a nášeho svätého náboženstva. Každý, viere svojej oddaný katolík slovenského jazyka, pokladat' si má za svätú povinnosť podporovať a rozširovať «Krešťana».

Nikto nech sa nevyhovára s tým, že prítomne, keď otcovia a dospelí synovia jednotlivých rodín krvácajú na bojištách, zbytočne by bolo držať a predplácať noviny, bo ich nemá kto čítať. Veď sú doma matky a dospelejšie deti, ktoré vedia čítať a z «Krešťana» dozvedia sa všetko, čo sa deje na bojištách a jako stojíme vôbec vo svetovej vojne. Z «Krešťana» okrem toho poučiť sa možno mnohému, čo nadovšetko potrebné je vedieť malým hospodárom. «Krešťan» i v tomto ohľade zastupuje miesto otca, malého hospodára, ktorý nachodí sa na bojišti, bo jeho doma ostavším dáva poučné a spoľahlivé rady, čo a kedy majú robiť okolo hospodárstva.

«Krešťan» od prvopočiatku svojho jestvovania zastáva záujmy «Krešťanskej Ludovej

Strany». Čo je «Krešťanská Ludová Strana» katolíckemu ľudu slovenskému! Naši hrdinskí bratia predrahou krv svoju vylievajú na bojištách proti Rusom, Talianom, Valachom a kto vie akého mena nepriateľom, bojujú za našu, zo všetkých strán ohrožovanú vlasť. «Krešťanská Ludová Strana» ale v krajinskom zákonodarstve, v parlamente, neustále, vytrvale a zmužile bojuje za našich hrdinov, za ich manželky a za ich opustené dietky. Tohoto nepodvratným dôkazom je účinkovanie «Krešť. Ludovej Strany».

Medzi všetkými politickými stránkami jedine «Krešťanská Ludová Strana» najprvšia a rozhodne žiadala, aby každému občanovi, bez rozdielu národnosti, stavu a majetnosti, ktorý bol, alebo je na bojišti, udelené bolo hlasovacie právo pri voľbách krajinských.

«Krešťanská Ludová Strana» v krajinskom zákonodarstve žiadala a neprestane rozhodne žiadať statočné zaopatrenie v krutých bojoch pokaličených, zmrzačených bojovníkov-invalidov.

«Krešťanská Ludová Strana» od vlády žiadala a stále žiada, aby ubohé manželky a dietky narukovaných hrdinov účastné byly po riadnej a spravodlive udeľovanej podpory.

«Krešťanská Ludová Strana» mohútne slovo svoje dôrazne a opätne pozdvihuje v zaujme statočnej, spravodlivej, stálej a vydatnej podpory ubohých válečných vdov a opustených válečných sirôt.

Hrdinstvo našich bojovníkov obdivuje celý svet. «Krešťanskej Lud. Strany» neohrozené, smelé vystupovanie v krajinskom dome za blaho pospolitého ľudu s podivením uznávajú i najväčší jej nepriatelia.

Za všetko, čo «Kresťanská Lud. Strana» v záujme, ku blahu ľudu a krajiny, k obrane Cirkvi a nášeho svätého náboženstva podujíma, za to na život a smrť bojuje «Kresťan» a i z tejto príčiny zasluhuje, aby ho podporoval a rozširoval ľud katolícky.

Najväčšia katolícka organizácia krajiny je «Katolícka Ľudová Jednota». O účinkovaní tejto obrovskej a opravde ľudovej organizácie dostatočné je spomenúť, že táto organizácia k poučeniu pospolitého ľudu vo všetkých vážnych záležitostiach každoročne viacej millionov spisov rozposiela ľudu za smiešne chatný členovský poplatok len 2 korún. Papier, na ktorom tlačené sú tieto poučné spisy, viacej stojí, ako činí poplatok členov tejto organizácie.

Hlavnou úlohou «Kresťana» je podporovať «Katolícku Ľudovú Jednotu». Preto aj ako každý svedomitý katolík podporovať má «Katolícku Ľudovú Jednotu», tak rozširovať má aj «Kresťana».

Podpora «Kresťana» záležať má v tom, že si ho predplatia a aj čítajú v každej katolíckej rodine.

Kresťanská ľudová strana a svetová vojna.

Proti neriadom v otázke verejného stravovania.

Za povinnosť si pokladáme našich čitateľov a vôbec celé občianstvo slovenského jazyka v podrobnostiach poučiť o veľkých neriadoch, aké v otázke verejného stravovania panujú po celej krajine. Z tej príčiny z veľavýznamnej reči, ktorú vyslanec kresťanskej ľud. strany *Karol Huszár* 26. septembra povedal v krajinskom dome, uvádzame ešte nasledovné úryvky:

Potrebný je muž silnej ruky.

Keby sa našiel muž každému vplyvu neprístupný a silnej ruky, ktorého samé vystúpenie bolo by garanciou, že hrozné zneužívania v otázke verejného stravovania zaniknú, to by zaiste osežilo. Dnes ale, keď všelijaké nariadenia jedno druhé naháňajú, keď páni ministri nemajú ani jedného referenta, ktorý by sa vyznal v týchto nariadeniach, položenie je veľmi smutné. Ja vôbec netrúfam, že by sa v tejto krajine čo len jeden jedinký človek našiel, ktorý by sa ozaj vyznal mohol v týchto nariadeniach. Veď čo jedno ustáľuje, to ruší druhé. Jedno natolko preháňa druhé, že so všetkými týmito nariadeniami ani notár, ani slúžny, ani hlavný slúžny, ani vicišpáu, kupec, fabrikant, plodinar a najmenej straviteľ sú na čistom. (Pravda! Tak je! z ľavej a krajnej ľavej.) Čo dnes gazdovi dovolené bolo doma držať, to mu zakazuje zajtrajšie nariadenie. Dľa

jedného nariadenia hospodár svoje plodiny smie dať do mlyna, dľa druhého nariadenia nesmie ich dať zmlieť a musí ich odovzdať, ináč ho pokutujú alebo mu ich zhabú. Miera potrebnosti vôbec není dôkladne ustálená a není udané kolko úrody dovolené je podržať v jednotlivých stoliciach.

Falšovanie potravných článkov.

Z tejto príležitosti spomenúť mi treba aj falšovanie potravných článkov. V jednej mojej reči, ktorú som povedal v tomto krajinskom dome, dokázal som nepodvratne, že medzi 24.000 potravnými článkami, ktoré počas vojny z celého Uhorska byly preskúmané, 18.000 bolo falšované. Vtedy som aj prosil vládu, aby intenzívnejšie zaoberala sa s dozorstvom potravných článkov. Nachodia sa totiž u nás okresy, z ktorých berú 5, 10, najviacej 20 vzoriek potravín. Preto za druhe peniaze ku príkladu v hlavnom meste kupované mlieko je len samá voda. Keď sedmohradskí utečenci do hlavného mesta prišli, povedali, že sa tu darmo ľudia ponosujú, že tu není múky, bo jej je čerst v smotánke. Aj to som žiadal od vlády, aby na zdrazovateľov potravín vzťahujúci sa zákon rozprestrela aj na falšovateľov potravných článkov, bo tí ozaj naničhodný tovar predávajú za vysoké ceny. (Tak je! z ľavej.) Prečo nepokutujú zo zdravotníckych ohľadov falšovateľov na príklad liptovskej brindze? Snáď preto, že ju doviezli prípadne zo Šariša?

Nedostatok drobných peňazí.

Nedostatok drobných peňazí hlboko siaha do života najmä chudobných ľudí. Ako že sa to aj mohlo stať, že medené peniaze, haliere a dva haliere, skoro celkom zmizly, že niklových peňazí je málo a že železné peniaze len vtedy sa objavily, keď nedostatok drobných peňazí bol celkom neznesiteľný? Stáva sa to pred našimi očami, že na elektrických vozňoch za 10 korunový papier dávajú len 9 korún. Vláda ale so založenými rukami hľadá na takéto neriady. Nezakročí ani proti tomu, že sa nachodia ľudia, čo doprosta úžernické kupectvo prevádzajú s drobnými peniazmi. Kellneri v kaviarňach platia aj 10% - ov, len aby dostali drobné peniaze. Toto je ale anomalia a zdieranie občianstva.

Ja som tej mienky, že v uhorsko-rakúskej monarchii a v našej krajine, keď už med ku iným cieľom potrebujú, je ešte dost železa, aby z neho vydali toľko drobných peňazí, kolko je potrebné ku prevádzaniu verejného obchodu. Nevie, či je to pravda, lež aj to som počul, že Rakúsko-Uhorská Banka len pod tou podmienkou bola náklonná do obchodu pustiť železné peniaze, keď z obchodu stiahnu niklové peniaze. Na posmech je ale, že dovoľujú na poly prerezávať papierové dvakorunníky. Keď vedia tlačiť papierové dvakorunníky, prečo netlačia peniaze v hodnote jednej koruny. Peniaze ako handry strihať v očiach ľudu, nezodpovedá auktorite tak veľkého štátu, ako je Uhorsko. Nedostatok drobných peňazí a nevíla alebo hriešna nečinnosť, aby tomuto odpomožené bolo, tiež dostatočne charakterisuje vládu pracovnej strany. (Pokr. nasl.)

Udalosti svetovej vojny.

Vojna proti Rumunom. Uhorské, rakúske a nemecké čaty Sedmohradsko už takmer celkom očistili od Rumunov. Uhorský minister vnútorných záležitostí následkom toho vydal nariadenie, dľa ktorého sedmohradskí utečenci vrátiť sa majú do svojich obcí. Rumunské vojská utekajú na všetky strany. Antant len pod istými podmienkami chce dať pomoc Rumunsku. Medzi týmito podmienkami prvá je, aby hlavné veliteľstvo nad rumunskými vojskami odovzdané bolo ruskému generálnemu štábu.

Vojna proti Rusom. Vo Wolhynii Rusi znovu začali útočiť, všetky ich útoky ale rozpadly sa v delostreleckej palbe uhorských, rakúskych a nemeckých čiat. Celú offensívu Brusilovu v smerodajných vojenských kruhoch považujú za celkom zmarenú. Rusi nevládu do ich rúk dostať ani pevniny Kovel, ani Luck, lež ani mesto Lemberg.

Vojna proti Talianom. Offensíva Talianov slabne. Jednotlivé talianske vytrhnutia na južnom krídle prímorského frontu, ktoré rozprestieraly sa aj na územie siahajúce od Wippachu na sever až po St. Peter, odrazily naše hrdinské čaty. Snahy Talianov, aby sa dostali ku Triestu, považovať treba za celkom zmarené.

Vojna Nemcov proti Francúzom a Angličanom. Anglické a francúzske čaty v bojoch 11. a 12. októbra svedených pri rieke Somme, nielen že nevládaly dosiahnuť žiadnych úspechov, lež skoro zcela vykrvácaly.

Vojna Turecka proti Rusom, Francúzom a Angličanom. Hlavný válečný stán turecký oznamuje: Na haličskom fronte nepriateľ 4. okt. s prevažnými silami urobil novší, mimoriadne prudký útok na naše čaty. Ako predošlé, aj tento útok naše statné čaty na každej časti frontu celkom odbily. Nepriateľ utrpel ťažkú ztratu. — *Perský front:* Opierajúc sa na víťazné oslobodzujúce válečné operácie perskej ottomanskej cisárskej armády, perskí bachtiari rozhodli sa ku svätej vojne proti Rusom a mesto Ispahan oslobodili od nepriateľa. Od Hamadamu na 110 kilom. severozápadne proti obci Bidjal urobené početné útoky Rusov úplne odbili. Rozhodne zbitý nepriateľ v úteku hľadal zachránenie. — *Na kaukazskom fronte* vo všeobecnosti boly len srážky, počas ktorých priviedli sme zajatcov. Na ľavom krídle odbili sme jedon ruský útok. — *Egyptský front:* Traja nepriateľskí letúni 2. októbra zjavili sa nad El Arisom a chceli hodiť bomby, ale ich naše odstraňujúce kanóny prinútily odletieť. Jedno lietadlo bolo porúchané. Na ostatných frontoch niet žiadnej udalosti.

Položenie v Macedonii. Na macedonskom fronte anglické, francúzske a srbské čaty pokúsily sa napredovať ku Monastíru. Všetky ich pokusy ale rozpadly sa na hrdinstve Bulharov.

Položenie v Grécku. Francúzske čaty obsadily Athény. Antant odzbrojil a čiastočne zhabal grécku flottu. Venizelos nasnoval revolúciu a v Salonikách utvoril si revolucionársku vládu. Grécky kráľ Konštantín

ale pevne sa drží neutrality a vzdor brutálnemu pokračovaniu antantu nechce sa zamiešať do vojny.

Vojna na mori a v povetrí. Uhorskí a rakúski letúni 10. októbra zdarne hodili bomby na vojenské stanice v Monfalcone a Stranzanove a Nemecké válečné vzducholode opätne bombardovaly Bukarešť. Podmorskú obchodnú loď «Bremen» v jednom americkom prístave blízko Newyorku potorpedovali Angličania. Hneď na to ale blízko amerického pobrežia zjavily sa nemecké válečné podmorské lode a potorpedovaly viacej anglických a francúzskych lodí, naložených zbraňou do Anglicka a Francúzska.

Krátke válečné zprávy.

Nezdar anglicko-francúzskych útokov.

Frankfurt, 9. októbra. Spolupracovník «Frankf. Ztg»-u o útokoch 8. októbra na západnom bojišti píše, že tieto mimoriadne ťažké útoky sa celkom zmarily. Tieto boje charakterisuje silná strelba na dva oporné body dosavadného offensívneho frontu. Od dlhého času opät viackrát stála severná časť frontu Ancere pod ťažkou palbou. Podobne pod silnou palbou držal nepriateľ aj Vermandovillers. Že či od Ancere na sever pechota prejde do útoku, ešte není isté, ale všade, kde sa pohla k útoku, všetky jej pokusy o získanie priestoru v našej uzavierajúcej palbe sa zmarily, kde ale došlo ku boju z blízka, snaha nepriateľa zlomila sa na húžveatom odpore našej pechoty. Tak medzi Lesbouefsom a Bouchavesnesom, kde nepriateľ večer o poslednej začal útočiť, tak na okolí Chaulnesu, kde všade došlo pre nás k víťaznému boju. Že ako ťažko cíti nepriateľ náš protiútok, o ktorom si myslel, že je zlomený, vysvytá už z tej samej okolnosti, že válečné udalosti tohto dňa vo svojich bezdrôtových telegramoch ani nespomína, bo by tým podvrátil svoje proroctvá.

Viedeň, 9. októbra. Novší veľký útok, ktorý Angličania a Francúzi medzi Ancere a Somme proti Nemcom urobili, skončil sa s úplným nezdarom. Na severnej časti rieky delostrelecký boj stal sa vždy živším a na 6-kilometrovom fronte Morval—Bouchavesnes najprudšie zúrili. Na tomto priestore silné francúzske sily útočily proti nemeckým pozíciám na ceste Saily—Rancourt. V týchto bojoch často došlo k bojom z blízka, v konečnom výsledku však boje skončily sa s nezdarom útočiacich.

Nemecká válečná podmorská loď v Amerike.

Berlin, 10. októbra. O zjavení sa nemeckej válečnej podmorskej lode «U. 53» v americkom prístave «Lokalanzeiger» píše nasledovné:

Po skvelom víťazstve, vydobitom medzi vrchmi Sedmohradska a po miliardovom víťazstve piatej válečnej požičky, teraz nasledovalo víťazstvo nemeckej smelosti, akému sme sa ani neufali. Válečná loď «U. 53» ako takáto dľa medzinárodného práva na vodách cu-

dzieho štátu nesmela ostať vyše 24 hodín. Medzinárodné právo zakazuje i to, aby si takáto loď v neutrálnom prístave zaopatřila na ďalšiu cestu potrebný materiál. Kapitán Rose, veliteľ podmořskej lode «U. 53», najprísnejšie zachoval predpisy medzinárodného práva. Toto má nielen technický, lež i politický význam. Zdá sa byť odpoveďou na najnovšiu notu antatantu ku prí morským neutrálnym štátom, ktorá tvrdí, že si nemecké podmořské lode na brehu týchto neutrálnych štátov tajné stanice zariadily a že im preto nepatrí medzi národná ochrana. Teraz sa dokázalo pred celým svetom, že nemecké podmořské lode ani na ďalšej ceste nepotrebujú stanice. Hrdinom, ktorí toto dokázali, patři mnohonásobná vďaka.

«Slabosť Ruska.»

Sofia, 12. októbra. «Echo de Bulgarie» pod záhlavím «Slabosť Ruska» píše nasledovné: Porážky Rumunov pri Dunaji a operácie v Sedmohradsku pútajú teraz všeobecnú pozornosť, tým viac, bo sú to veľké, ba rozhodujúce udalosti. Rumunsko, ktorého zamiešanie sa do vojny naši nepriatelia prijali s jasotom, urobili sme neškodným a Rumunsko horký kalich musí vyprázdňiť až do dna. Plačlivá porážka Rumunska je tým ťažšia, bo súčasne odhalila slabosť Ruska. Rumunsko malo byť predstrážou ruskej ríše proti Rakúsko-Uhorsku a Bulharsku, z ktorých posledné Rusku zaviera cestu do Carihradu. Rumunsko sme potlačili, ale mu Rusko nemôže pomáhať. Ruské vlny sa zlomily na žulových bralách spojeneckých čiat. Rusko v posledných nesmiernych napínaniach síl sa vysililo a ku reorganizovaniu potrebuje dlhý čas. Premoženie Rumunska a prenesenie ťažišťa válečných udalostí do juhovýchodnej Európy nedovolí Rusku, aby si čas nových operácií samé vyvolilo. Rusko súčasne musí premôcť i ťažkú, nesnádzami stravovania spôsobenú krízu. Zbitím Rumunska Rusko vstúpilo do znamenia osudnej slabosti.

Červená kniha o Rumunsku.

Spoločný zahraničný minister teraz, v šiestom týždni vojny s Rumunskom, vydal takzvanú Červenú knihu, ktorá obsahuje diplomatické listiny poľahujúce sa na rumunskú zradu. Listiny Červenej knihy, ktoré sú datované počnúc od doby pred vypuknutím vojny, totižto od 22. júla 1914. až po 27. august 1916, kedy nás Rumunsko zákerne napadlo, predstavujú nám v jasnom svetle držanie sa Rumunska a pokračovanie nášho zahraničného ministerstva voči Rumunsku.

Z uverejnených zpráv, ktoré svojho času náš vyslanec na rumunskom dvore gróf Czernin bol posielal najprv vtedajšiemu zahraničnému ministrovi grófovi Berchtoldovi a pozdejšie tohto nástupcovi barónovi Buriánovi a z inštrukcií, ktoré títo poslali gr. Czerninovi, vysvitá, ako sa Rumunsko chystalo ku vojne a ako sa do nej zamiešalo. Červená kniha začína sa listinami, ktoré sa poľahujú na uzavretia rumunskej

vlády o neutralite a na nestrannú politiku nebohého rumunského kráľa Karola. Dvojbarevnosť Bratianuva a snahy kráľa Karola o statočné zadržanie smluvy s našou monarchiou a Nemeckom prichodily do protivy na ministerských poradách, ktorým predsedal kráľ Karol. Gróf Czernin referuje aj o svojich rozhovoroch s nástupcom nebohého kráľa s Ferdinandom, keď bol ešte dedičom trónu a i potom, keď sa stal kráľom. Hovorí o ňom, že veľmi často mení svoje stanoviská, čo dnes povie, toho pravú protivu zajtra tvrdí, tak že jeho osvedčenia nezasluhujú žiadnej vieryhodnosti. Rusofilovia, posmelovaní dvojbarevnosťou Bratianuva, stále ostrejšie agitovali za vojnu, zaujatie Sedmohradska predstavovali ako isté a kráľ Karol, ktorý chorľavel, vidiac ako sa Rumuni ženú do záhuby, plačúc ponosoval sa Czerninovi, že nemá inej túžby, ako zomreť. Ten pocit, že musí svoje slovo zrušiť, že sa musí dopustiť zrady, aká nemá páru v histórii sveta, bol mu natoľko strašný, že opravdu hynul pod jeho farchou.

Keď kráľ Karol zomrel, jeho nástupca Ferdinand, nemajúc žiadnej rozhodnosti, žiadnej vôle, stal sa hračkou v rukách podvodného Bratianu, čo aj sám kráľ uznal, keď grófovi Czerninovi pri jednej príležitosti povedal, že on nemá taký veľký vplyv na vládu, ako mal jeho predchodca. Nakoľko Rumuni rákali na rozkúskovanie našej monarchie, vysvitá z jedného rozhovoru, ktorý mal Gróf Czernin s Bratianuvom. Bratianu totiž vyslovil sa, že Rumunsko nechce priskoriť roztrhanie našej monarchie, ale pri delbe chce byť prítomné. Bratianu za líčenú nestrannosť pýtal aj odmenu a to Bukovinu, čo náš zahraničný úrad rozhodne odmietol, lebo bolo zrejmé, že nás Rumunsko, či bude tak alebo inak, napadne vtedy, keď bude myseľ, že sme vysilení. Bratianu medzitým tajne konferoval s vyslancami štátov antantu v Bukarešti a tak sa uplietla smluva Rumunska so štátmi antantu. Po dohodnutí sa s antantom i kráľ i Bratianu ešte vždy sa predstavovali ako pevní prívrženci neutrality, ale nášho vyslanca marne ubezpečoval Bratianu, o ktorého machináciách gróf Czernin bol dobre informovaný. Bratianu v noci 26. augusta pred korunnou radou, ktorá uzavrela vypovedanie vojny, nášmu vyslancovi povedal, že vie zostať a aj zostane neutrálny. Grófa Czernina ale toto luhanie nepomýľilo, bo vedel, že odkaz vojny je už na ceste do Viedne a že celá korunná rada je len komédia. Listiny, poľahujúce sa na bezprostredný čas pred vypuknutím vojny, obsahujú tie diplomatické vyjednávaná, o ktorých sa bol zmienil zahraničný minister barón Burián v jednom svojom osvedčení, uverejnenom v mesiaci septembri.

Zo všetkých zpráv opatrených presným dátumom vysvitá, že náš vyslanec na rumunskom dvore gróf Czernin bol správne informovaný, dobre predvidal chystanie sa Rumunov ku zrade a ich prípravy ku vojne proti nám. Že útok rumunských zradcov bol prekvapujúci, to bolo následkom neočakávaného ruského ultimátu. Rusko 24. aug. poslalo rumunskej vláde ultimát,

v ktorom sľúbilo Rumunsku Sedmohradsko, Banát, Bukovinu a snáď aj ústie Dunaja, jestli nás ale naskutku nenapadne, tak stotísic Rusov vtrhne do Rumunska. Bratianu by bol ešte rád počkal s útokom na nás, ale zaviazaný antantu musel Rusko naskutku poslúchnuť.

Ktokoľvek a kedykoľvek bude písať dejiny rumunskej vojny, na základe týchto nepodvratných listín musí ustáť, že podlejšiu zradu ešte ani jeden národ nespáchal, akú spáchali Rumuni, ktorí sa ešte spustlejšie, biednejšie zadržali ako Taliani. Ale tieto dejiny zoznačia aj zaslúžený trest osudu, ktorý sa za ohavnú zradu nezastaviteľne blíži.

Rozoznávame piesočnatú, vápenistú, hlinastú a prstnatú pôdu. Jestli pri oraní spozorujeme ligotavé, akoby maslom natreté zárezy, to je pôda hlinastá, jestli sa ligotavé hrudy časom samy od seba rozpadajú, hovoríme, že je pôda slinovitá, je to hlina, ku ktorej je primiešané vápno. Čím viac sa ona lepí, tým viac hliny obsahuje; čím menej sa lepí, tým viac vápna, piesku alebo prsti (humus) je v nej. Za suchého počasia hlinastá pôda sa puká, piesočnatá, vápenistá a prstnatá pôda sa nepuká. Či je v pôde vápno a v kolkej miere je tam obsažené, to sa ľahko dozvieme, keď na hrudu silného octu alebo trochu soľnej kyseliny nalejeme.

Po odrazení ruského útoku na brehu Prutha.

Poznávanie pôdy.

Netreba nám zplášte prízvukovať, že vývin rastlín závisí v prvom rade od toho, že jaké výživné látky sa v pôde nachádzajú. Rastliny môžu sa zdarne vyvíjať len tam, kde nachádzajú dostatočné množstvo potravy. Že ktorá z výživných látok je v pôde zastúpená a v jakom množstve, to sa dá zistiť len chemickým skúmaním. K tomu ale väčšina gazdov nemá príležitosti, tým menej peňazi. Ale ani chemik nemôže presne posúdiť, akú čiastku výživných látok môže si rastlina z patričného pozemku osvojiť. Bo môžu byť výživné látky v zemi obsažené, ale prípadne nie sú v takom stave, aby ich rastlina stráviť mohla a vtedy rastline neosožia. Gazda musí teda pozorovať jakosť pôdy a túto prakticky ustáľiť.

Prstnatá pôda je najúrodnejšia, bo prst (humus) pochádza zo zhnitých rastlín a živočíchov. Poznáme ju po jej čiernej barve. Biela barva svedčí o tom, že je v pozemku piesok, sádra (gyps) alebo vápno vo väčšej miere. Žltá barva pzezradzuje, že je v hline väčšie množstvo železa.

Najlepšie ukáže obsah pôdy sama úroda. Bedlivý gazda zaznačí si, že na kolkom pozemku kolko sa mu urodilo. Jestli je úroda za ináč riadnych pomerov slabá, to je dôkazom, že pôda neobsahuje všetky výživné látky v dostatočnom množstve. Jestli sa neurodí mnoho, ale pri tom sú plodiny zdravé a dobrej jakosti, alebo jestli ináč zdravé siatiny a kopaniny neskoro zrejú, to je znak toho, že v pôde neni dost kyseliny fosforečnej. Jestli za riadnych pomerov rastliny rýchle zrejú, to dokazuje nedostatok dusíka v pôde. Jestli je zbožie

špatné, burgýňa a zemiaky vodnaté a snadno hnijú, jestli majú listy skrútené, jasnozelenými, šedými škvrnami kryté, to je dôkazom toho, že v pozemku je málo drasla (káli). Pri nedostatku drasla zbožie ľahko poľahne, srdiečka repy hnijú, vňať zemiakov kadeľavie a slama dostáva špinavú farbu. Draslo totižto zabezpečuje silu, krásu a zdravie plodín. Keď sa rastline dost drasla nedostáva, vystavená je rozličným chorobám. Obdržíme slabú a špatnú úrodu.

Jestli vzdor pilnému hnojeniu maštalným hnojom a superfosfátom docielime síce hojnú úrodu, ale jakosť (kvalita) plodín neuspokojuje, v tom páde môžeme vedieť, že pozemku chýbajú ešte také látky, ktoré rastliny síce v malom množstve potrebujú, ale predsa bez nich sa dôkladne vyvinúť nemôžu. V tomto páde je dobre povieť pozemok blatom z hradskej cesty, alebo so surovou tehľou (války) a maltou zo starých múrov, hlienom z rýbnika atď.

Konečne uvedieme tu zkušenosť jedného gazdu: Keď je obilie od zídania až do kvetu farvy tmavozelenej, dá mnoho slamy, ale málo zrna, roľa potrebuje kyselinu fosforečnú. Jestli sa v niektorej pôde ani krmné rastliny, ani kopaniny nedaria, to svedčí o nedostatku drasla. V pôde chudohnej na vápno nerastie dobre ani ďatelina, ani strukoviny. Jestli obilie z počiatku bujne rastie, ale čoskoro v zraсте zasekne, tráť zeleň a začne žltnúť, to poukazuje na nedostatok dusíka.

Keď takto skúmame pozemky, ľahko prideme na to, že čo im chýba, čo máme nahradiť, aby úroda bola čím lepší.

CHYRNÍK.

Z biskupstva spišského. Na uprázdnenú faru slovensko-vešskú vyvolil si patronát za farára Ondreja Hábera, doterajšieho farára toporského.

Z biskupstva rožňavského. Jozef Helló, administrátor v Murányhute, stal sa pápežským kaplánom. Farársku zkušku (synodálku) složili: Eduard Karpáti, Ludvik Danics, Gabriel Vértesi a Ladislav Perényi. Štefan Ferenc, kaplán v Karancseszu a Béla Dezső, kaplán v Ipolygyalsa, sú vzájomne prelození.

Vyznačenie prepošta jászóvárskeho. Jeho veličenstvo kráľ na uznanie zásluh, nadobudnutých na obore cirkevného a verejného života, dr. Melchiorovi *Takácsovi*, prepoštovi jászóvárskeho rádu Premonštratensov, udelil bezplatne stredný kríž Sv. Štefana. Jeho veličenstvo odmenil s tým tú veľkolepú účinnosť veľazaslúženého cirkevného hodnostára, ktorú vyvinul na obore výučby, katolíckej sociálnej práce, spoločenskej agitácie a válečnej dobročinnosti. Melchior Takács pracoval viac, než koľko mu povinnosť predpísala. Mesto Košice z príležitosti vyznačenia srdečne pozdravilo Takácsa ako svojho čestného občana.

Jubiläum rehoľníka-učiteľa v Trstenej. Rímsko-katolícky učiteľský spolok trstenského okolia v minulú

dni vydržoval svoje zvyklé jasenné zasadnutie, lež slávnejšie ako inokedy. Na zasadnutie ustanovili sa okrem údov spolkových aj rozličné vrchnosti, a síce z tej príčiny, že jeden úd spolku, menom Ludvik *Potoczky*, predstavený trstenského kláštora Františkánov, toho roku doplnil 40. rok svojho učiteľského účinkovania a viac ako polovicu toho času venoval ako učiteľ trstenskej r.-kat. ľudovej školy výchove tamojších malučkých. Po pojednávaní ustálených predmetov jubilanta, rehoľníka-učiteľa pozdravil predseda spolku Jozef Matyasák, farár v Sedliackej Dubovej. Rád Františkánov zastupoval sám provinciál Anton Buttykay. Oravský nadžupan Štefan Szinnyey-Merse oddal jubilantovi uznanlivý list ministra výučby. Jubilanta pozdravili ešte nasledujúci prítomní: v mene oravskej stol. podžupan G. Zmeskál, v mene oravských krajinských ablegátov ablegát Ján Richter, v mene učebného okresu kráľ. škôldozorca Michal Papp, v mene okresného kňazstva dekan Štefan Hattyár, v mene professorského sboru gymnásia a dievčenskej polgárky gymnasiálny direktor Jozef Jendrassák a v mene oravských učiteľov Ján Omilyák. Jubilant poďakoval sa dojímavými slovami za to neočakávané uznanie jeho únavnej práce.

Hlavná reálka v Skalici. Minister náboženstva a výučby dr. Béla Jankovich, k dočasnému zastúpeniu sedmohradských stredných škôl, v tomto mesiaci otvorí hlavnú reálku a internát v nitr. Skalici. Do internátu príjmu sedmohradských utečencov, žiakov gymnasiálnych alebo reálky, ktorí budú navštevovať dočasnú štátnu reálku, dotyčne skalické kráľ. kat. hl. gymnásium. V internáte platí sa 710 korún.

Na čo sa obracajú katolícke kňazské majetky? Nebohý Elek Fásztusz, bývalý satmársky professor bohoslovía, v svojom testamente poručil na podporu katolíckej tlače 11.000 kor., na misijnárske ciele tiež tolko a satmárskemu konviktu 8000 korún. — Päťkostolský opát-kanonik Alojz Döbrössy pre učiteľov složil základinu 10.000 korún. — Satmársky biskup dr. Tibor Boromisza kruhu poslucháčiek budapešťanskej university: menom Sv. Margity daroval 1000 kor., kruhu poslucháčov budapešťanskej university: menom Svätého Imricha 1000 kor. a Katolíckemu Karitásu tiež 1000 korún. — Jágerský arcibiskup Smrecsányi k spomoženiu tých 300 sedmohradských utečencov, ktorí sú umiestnení v Jágri, dal 1000 korún. — Rábsky biskup Anton Fetser na ľudové vychovávacie ciele dal 500 korún. — Táboorský duchovný Ondrej Szelepcsényi pre válečné siroty dal 277 korún.

Hrdinská smrť rakúskeho veľmoža. Z Viedne oznamujú: Gróf Hugo Auersperg, provinciálny maršall Krajiny, kapitán jedného rakúskeho delostreleckého pluku, padol na fronte Isonzo. Gróf Auersperg bol 37-ročný.

V ruskom zajatí. Ferd. Zapletal, učiteľ v spišských Hrabušiciach, 28. júla dostal sa do ruského zajatia s ranou na pravej ruke. Opatrujú ho, ako písal, v nemocnici ruského mesta Rečán.

Spomoženie sedmohradských utečencov v Kézmarku. Fabrikant Karol Wein dal 1000 korún, samé mesto 500 kor., ženský spolok 500 kor. a medzi obecnstvom doteraz sossbieralo sa 846 korún; mesto sa stará o zaopatrenie 50 sedmohradských strednoškolských žiakov, z ktorých 30 zdarma dostane byt, stravu, ba ešte i šatstvo. Spišskobelanské panie pre sedmohradských utečencov sossbieraly 505 kusov šatstva a bielizne. Kézmarskému fondu válečných sirot Alexander Szopkó a jeho manželka darovali 100 korún.

Dejepisné dáta o levočskom farskom kostole Sv. Jakuba. Kostol bol vystavený roku 1245. Zhorel v rokoch: 1232, 1342, 1431, 1550, 1559, 1608, 1747 a 1849. Šindlovú strechu dostal kostol miesto škorupovej roku 1860. Strecha veže s meďou bola zakrytá r. 1586, r. 1792 bola veža znesená až po výšku kostola, roku 1825 bola ale celkom srúcaná. Terajšia veža bola vystavená r. 1852. Hodiny boly na veži už roku 1517. Hlavný oltár bol vystavený od r. 1508 do 1590. Oltár XIV. spišských miest bol vystavený r. 1420, oltár Paššii r. 1474, oltár Sv. Mikuláša r. 1504, organ od r. 1615 do r. 1632. Oltár Sv. Anny a krstiteľnica pochádzajú zo 14, monštrancia z 15. a modlitebný stolík pod organom s 19 miestami na sedenie zo 16. stoloetia. Levočský farský kostol má veru svetochýrne umelecké poklady.

Hrozný oheň v spišských Kubachoch. Dňa 29. septembra vtčer vypukol v Kubachoch oheň. Zborelo 208 domov so všetkými pobočnými staviskami, 8 stodol, 57 sypární naplnených so zbožím. V ohni zahynulo asi 35 kusov rožného statku, 45 ošipaných, viac sto husí a veľmi mnoho hydiny. 1000 ľudí ostalo bez prístrešia. Škoda činí skoro jeden million korún. Prispejme našim ubohým nešťastným slovenským bratom k pomoci. Dávajme čím rýchlejšie a čím hojnejšie, bo pomoc je súrna, bieda hrozná!

Vojenské vyznačenia. Ernest Bethlenfalvy, nadporučík 5. landšturmistského husárskeho pluku, veľkostatkár v Huusdorfe, znovu sa stal účastným najvyššieho pochvalného uznania. Pre jednoročného dobrovoľníka Aladára Genersicha, ktorý hrdinskou smrťou zomrel na severnom bojišti, v minulé dni prišla k mešťanostovi kézmarskému veľká strieb. medailla hrdinskosti. Jeho veličenstvo kráľ, na uznanie hrdinského chovania sa pred nepriateľom, Ernestovi Manojlovicsovi a Fridrichovi Dubovskému, nadporučikom 67. pešieho pluku, udelil vojenský záslužný križ tretej triedy s válečnou ozdobou. Levočský rodák Ján Bendzsala, účtovnícky strážmajster 32. jág. batallionu, vyznačený bol striebornou medaillou hrdinskosti.

Vyznačení spišskí honvédi koš. 9. pluku. Na uznanie hrdinského chovania sa pred nepriateľom frajter Julius Krausz z Gňazdov dostal striebornú medaillu hrdinskosti druhej triedy; jednoročný dobrovoľník, firer Franc Remesovszky z Podolinea, firer Ondrej Schalling z Batizoviec, honvéd Ján Rémiás z Čarnagury a honvéd Ernest Necseszár z Welbachov dostali ale bronzovú medaillu hrdinskosti.

Oslepnutý strážmajster koš. 9. honv. pešieho pluku navrátil sa z ruského zajatia. Gustav Flachbart, strážmajster koš. 9. honv. peš. pluku, rodák zo spišskej Lubice, na počiatku vojny šiel na bojište ku obrane vlasti. Za tri mesiace účasť bral v trinástich bitkách a v troch šturmoch, kým v bitke pri obci Nisko dostal ranu do hlavy, guľka vošla mu do ľavého oka a vyšla cez pravé a ako celkom oslepnutý so svojim kommandantom kompánie, poručikom Bélom Kuliszákom dostal sa do ruského zajatia, odkiaľ sa ako zameňený zajatec po 10-mesačnom neopisateľnom trápení dostal do Budapešti, kde sa v ústave invalidného úradu slepých vyučuje v strojovom písaní. Úbohý hrdina v minulé dni od jeho veličenstva kráľa vyznačený bol so striebornou medaillou hrdinskosti prvej triedy.

Vyznačenia v kruhu honvédov koš. 9. pluku. Od 18. do 30. augusta z mužstva vyznačení boli: medaillu hrdinskosti prvej triedy dostali: Demeter Szidei, Pavel Koki a Julius Koki. Medaillu hrdinskosti druhej triedy dostali: Ladislav Dohinka, Demeter Podmaliszky, Ondrej Gutisz a Pavel Szlavkovszky. Bronzovú medaillu dostali: Štefan Zsigó, kaprál; Ján Zergros a Franc Biró, frajtri. Na uznanie vernej služby záslužný križ železnej koruny dostali: Ján Medvecz, Ondrej Dancsisák, Ján Sipos, Vincent Espán, Daniel Lipták, Ján Béres, Jozef Baniczky, Ondrej Obsitos, Ján Fráter, Ondrej Haresák, Ján Hliszter, J. Dudás, Franc Lukács, Michal Gresch, Michal Palotás, Kristian Bacsí, Jozef Szalay a Ondrej Stefancsik. — *Z kruhu honvédov 9. pluku pochádzajúcich zo Spiša.* 10. augusta boli ranení: zástavnik Ján Biazovszky z Podhradia, kadét Ján Olexák zo Spišskej Belej, honvéd Michal Csureja z Novej Lubovne, honvéd Vazul Kmety z Jarembiny, honvéd Ján Hudy z Podhradia, honvéd Štefan Kavolyán z Vlachov. 14. augusta padol zástavnik Štefan Csornyák z Toriska. Zmizli, dotýčne do zajatia padli: kadét Julius Szopoliga z Litmanovej; kadétašpiranti: Eduard Polgár zo Smolnika, Franc Ksenzsig z Gňazdov a Mat. Martinkó zo Šavnika.

Veľký dar Červenému Križu. Knieža Mikuláš Eszterházy na cieľe uhorského Červeného Križa odovzdal 25.000 korún.

Hrdinská smrť klerikov. Klerik Štefan Gramann, ktorý svoje gymnasiálne štúdiá končil v Prešporke a ztadiaľ narukoval k vojsku, 31. aug. hrdinskou smrťou zomrel na severnom bojišti. Na bojišti padol aj trnavský klerik Julius Fekete, ktorý po matúre šiel za vojaka.

K spišsko-novovesskej rim.-kat. ľudovej škole na miesto pensionovaného Jakuba Alexyho za učiteľa s 37 hlasmi proti 27 im vyvolili Jána Ebergényiho a do Veľkého Hnilca na miesto Jána Schmidta, ktorý hrdinskou smrťou zomrel na bojišti, Juliusa Boldisa.

Spišsko-novovesskí obchodníci a kramári uzavreli, že počnúc od 2. októbra, zavrú svoje obchody a sklepy večer o siedmej.

Nová fabrika vo Spiši. Vo Fónikshute pri Margicanoch založia fabriku na liadok.

Hrdinská smrť. Aristid Görgei, mnohonásobne vyznačený hrdinský poručík cis. a kráľ. 13. husárskeho pluku, syn nebohého Jordána Görgeiho, býv. predsedu spišského sirotského súdu, hrdinskou smrťou zomrel na severnom bojišti následkom strelnej rany do brucha. Dočasne pochovali ho vo Wladimir Volinsku.

Pre zdieranie odsúdený šuster. Budapeštianska obyvateľka Samuelova Grünfeldová k šustrovi Štefanovi Ágostonovi, ktorý v Kruspér-ulici má šusterskú dielňu, zanesla dva páry topánok podbíť. Zjednali sa tak, že Grünfeldová za dvoje podrážok bude platiť 36 korún. Keď Grünfeldka prišla pre topánky a zaplatila 36 korún, Ágoston jej len jedon pár topánok chcel dať, bo že za druhé podrážky má dostať druhých 36 korún. Štefan Ágoston pre dráčstvo dostal sa na lavicu obžalovaných a súdna stolica odsúdila ho na 200 korún peňažnej pokuty.

V levočských vojenských nemocniciach v mesiaci septembri zomrelo 10 hrdinov.

Stotisícokorunový milodar. Weinová fabrika v Kézmarku fondu tej nemocnice, ktorú tam majú utvoril, darovala 100.000 korún.

Z Vysokých Tatier. Arcikňažna Izabella minule navštívila zotavujúcich sa a chorých vojakov v Tatranskej Lomnici a v Niž. Smokovciach, prijali ju s veľkou slávnosťou. Na poslednom mieste za jej prítomnosti v káplne sv. omšu slúžil kaločský arcibiskup Arpád Várady. Arcikňažna nad zkuseným poriadkom a čistotou vyslovila svoje najväčšie uspokojenie.

Mrtví a ranení.

Zkráteniny: pp. = spoločný peší pluk; hp. = honvédskejší peší pluk; jb. = jágerský bataillon; komp. = kompánia; náhr. komp. = náhradná kompánia; bat. = bataillon. Za menom stojace číslo označuje kompániu, v ktorej patričný slúži. Za menom stojaci † znamená, že dotyčný zomrel; písmena z. ale značí, že patričný je zajatý.

Všetci, pri ktorých niet žiadnej poznámky, sú ranení.

Ernhofer Franc (Nagyszombat) 13. hp., Fábían Franc (Érsekvadkert) 16. hp. 12 †, Fábían Štefan (Hollókő) 16. hp. 3 †, Ferencz József (Bercel) 60. pp. 24, Filó Ján (Helpa) 16. hp. 6, Gondek Ján (Nógrád) 16. hp. 3, Gyumbala Péter (Hibbe) 65. pp. 4, Hamula Franc (Kriványgyetva) 16. hp. 1, Handlovsky Ján (Szakbény) 16. hp. 11, Három Pavel (Felsősztrégova) 16. hp. 3, Hegedüs Ján (Romhány) 16. hp. 7 †, Hric Ján (Felsőkánya) 6. sb. 3 †, Hügyec Pavel (Felsőpetény) 15. jb. 2, Imberger Štefan (Nagyoroszi) 60. pp. 14, Jakúc (?) Jozef (Füle) 16. hp. 3, Jassinger Eugen jednoročný dobrovoľník tit. kaprál (Vágújhely) 64. pp. †, Juhász Ján (Heréd) 16. hp. 3 †, Justin Ján. (Rimóc) 16. hp. 3, Káka Pavel (Budaszállás) 16. hp. 6, Kartig Pavel (Rudló) 16. hp. 3, Kis Mikuláš (Rimóc) 16. hp. 6, Kmeti Franc (Tolmács) 60. pp. 21, Kollár Michal (Gács) 16. hp. 1, Kollár Michal (Rudló) 16. hp. 10 †, Konez Ludvik (Kálló) 16. hp. 3, Kostur Ján

(Szelese) 16. hp. 6, Kovács Jozef (Guszona) 16. hp. 10, Králik Michal (Bér) 16. hp. 6, Kriško Andrej (Micsinye) 16. hp. 1, Kubiňan Michal (Poruba, Orava) 8. pp. †, Kuhar Jozef (Magasfalva) 14. hp., Laczkó Franc (Lapujtó) 16. hp. 7 †, Lasag Štefan (Ujantalfalva) 16. hp. 8, Lerich Ján (Dobsina) 16. hp. 10, Libják Štefan (Gyetva) 25. pp. 15, Lichvár Ján (Szentmihályfalva) 67. pp. †, (legálne nie dokázané), Lukáč Štefan (Kisporlác, Gemer) 16. hp. 8, Mackó Pavel (Vidófalva) 16. hp. 3, Majer Ján (Divény) 16. hp. 10 †, Marček Ján (Besztercebánya) 16. hp. 3 †, Matajz Ján (Rimaszombat) 16. hp. 10, Mega Artur jednoročný dobrovoľník tit. kaprál (Dobsina) 34. pp. 6, Mitac Ladislav (Felsőszellő) 6. sb. 2. (Pokračovanie nasleduje.)

Listy officierov koš. 9. honv. pluku z ruského zajatia.

Od officierov 9. honv. pluku prišli dve dopisnice z ruského zajatia. Na tých dvoch karotkách nasledujúci oznamujú vlastným rukopisom, že sa neranení dostali do ruského zajatia. Na jednej: kapitán Rudolf Posch, nadporučík Ernest Báró, poručíci: Martin Magdo, Gejza Vannay, Ondrej Kristóf, Samuel Csik, Desider Tahy, Gejza Hérico, Štefan Farkas, Karol Hornicsek, Eduard Martoncsik, Julius Vikiszály, Ján Szabó, Julius Strassburger, Alojs Jakubik a Ladislav Kemény; zástavníci: Desider Szirmay, Vilhelm Wächter, Hugó Glück, Franc Hornicsek a Áron Gottlieb; na druhej karotke: nadporučíci: Georg Várady a Alexander Papp, poručík Gejza Pálmay; zástavníci: dr. Mór Rosenberg, Imrich Szilárd, Alexander Baumöhl a Žigmund Sámuel; kadéti: Ladislav Molnár a Gejza Czirbusz.

Armádne náručné hodinky

presne regulované a repassované nicklové alebo oceľové K 12, 16, 20, 24. Strieborné náručné hodinky k natiahnutiu K 30, 36, 40, 14 karat. Zlaté náručné hodinky k natiahnutiu K 100, 120, 140. 3 rokov záruka na písme. Zasielanie s poštovou dobierkou. Žiadne riziko! Záměna dovolená alebo návrat peňazí.

Prvá dielňa hodin

Jána Konrad
cis a kráľ dvorný zásielca
Brüx číslo 1546. Cechy

Bezplatné zaslanie mojho hlavného cenníka na žiadosť každému.

Dobré nástroje k holeniu sa a ku strihaniu vlasov.

Ia britva zo striebrocele 2, 3, 4 kor. Bezpečného holenia nástroje s 1. ožom 2, 3, kor. Holenia nástroje «perfect» so 6 nožami 11.50 korún. Dvojitého rezu rezervnože tucet 3.50. Ia stroj ku strihaniu vlasov 7.50, 8.50 korún. Záměna dovolená alebo návrat peňazí. Zasielanie s poštovou dobierkou alebo pri voprednom doposlaní peňazí skrze cis. a kráľdvorného zásielca

Jána Konrad
vývozný a zásielací dom
Brüx číslo 1547. (Čechy)
Hlavný cenník so 400 vyobrazeniami zdarma.